

Panteia

Research to Progress

Research voor Beleid | EIM | NEA | IOO | Stratus | IPM

Financieringsmonitor topsectoren 2013-2

**Onderzoek naar de financiering van het
Nederlandse bedrijfsleven**

Dit onderzoek is gefinancierd door het ministerie van Economische Zaken

Ro Braaksma; Wim Verhoeven; Lia Smit

C05103

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij Panteia. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldigen en/of openbaarmaking in welke vorm ook, alsmede opslag in een retrieval system, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van Panteia. Panteia aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

The responsibility for the contents of this report lies with Panteia. Quoting numbers or text in papers, essays and books is permitted only when the source is clearly mentioned. No part of this publication may be copied and/or published in any form or by any means, or stored in a retrieval system, without the prior written permission of Panteia. Panteia does not accept responsibility for printing errors and/or other imperfections.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
2	Financiering gezocht	7
2.1	Benutten beschikbare kredietruimte	7
2.2	Zoeken van externe financiering	8
2.3	Waarom géén financiering gezocht?	9
2.4	Bron van vreemd vermogen	10
2.5	Verkrijgen vreemd vermogen en reden afwijzing	10
2.6	Gebruik overheidsregelingen	12
2.7	De belangrijkste punten op een rijtje	13
3	Eigen vermogen	15
3.1	Waarom gekozen voor financiering met eigen vermogen?	15
3.2	Bron van eigen vermogen	16
3.3	Financiering krijgen, en reden indien <i>niet</i> geslaagd	17
3.4	Ontwikkeling eigen vermogen	17
3.5	Solvabiliteit	18
3.6	De belangrijkste punten op een rijtje	19
4	Afhandeling en voorwaarden	21
4.1	Afhandeling	21
4.2	Rente	22
4.3	Onderpand	22
4.4	Financieringsvoorwaarden banken	23
4.5	Aanpassing van eigen betalingsvoorwaarden	24
4.6	De belangrijkste punten op een rijtje	24
5	Verwachte financieringsbehoefte	25
5.1	Financieringsbehoefte	25
5.2	Doel van te zoeken financiering	25
5.3	Bron van te zoeken financiering	26
5.4	Slaagkans bij verkrijgen van financiering	27
5.5	Relatie slaagkans met gezochte bedrag	27
5.6	Alternatieve bronnen van financiering?	28
5.7	De belangrijkste punten op een rijtje	28
6	Financieringsbehoefte topsectoren	31
6.1	Totaalbedragen	31
Bijlage 1	Vragenlijst	33
Bijlage 2	Onderzoeksverantwoording	38

1 Inleiding

Volgende bedrijfsfinanciering is een voorwaarde voor continuïteit en groei van het bedrijfsleven in Nederland, en na jaren van economische crisis is groei meer dan gewenst. Die moet voor een belangrijk deel komen van bedrijven in de zogenoemde topsectoren: negen sectoren binnen de Nederlandse economie die in het bijzonder door hun innovativiteit kansrijk worden geacht op de internationale markt. Om die belofte te kunnen omzetten in daadwerkelijke innovatie en export moeten echter wél de noodzakelijke financiën beschikbaar zijn. En dat is een onzekere factor. De afgelopen jaren zijn nieuwe eisen gesteld aan de kredietwaardigheid van banken die grote gevolgen kunnen hebben voor de beschikbaarheid van bedrijfsfinanciering. Daarnaast heeft de financiële crisis zijn impact gehad op de omzet- en winstontwikkeling en daarmee de kapitaalvertrekking aan bedrijven risicovoller gemaakt.

Om de ontwikkeling van die bedrijfsfinanciering te kunnen volgen heeft het ministerie van Economische Zaken Panteia opdracht verleend voor de financieringsmonitor. Die moet inzicht geven in de behoefte van ondernemers aan financiering en in de wijze waarop in die behoefte wordt voorzien. In het kader van het beleid voor topsectoren is in 2012 voor het eerst een afzonderlijke meting uitgevoerd bij bedrijven in de topsectoren. In 2013 is een tweede meting uitgevoerd, waarvan dit rapport verslag doet.

Deze rapportage behandelt de uitkomsten van de derde meting bij topsectoren, uitgevoerd in september-oktober 2013. De uitkomsten voor deze bedrijven worden vergeleken met die van de eerste meting, van september 2012, en met die van bedrijven uit andere dan de topsectoren.

Leeswijzer

Er wordt achtereenvolgens aandacht besteed aan:

- het zoeken naar financiering en in het bijzonder vreemd vermogen, bron en doel, bekendheid met en eventueel gebruik van overheidsregelingen (hoofdstuk 2);
- dezelfde punten voor eigen vermogen, inclusief de ontwikkeling van het eigen vermogen (hoofdstuk 3);
- afhandeling van aanvragen en voorwaarden voor leningen (hoofdstuk 4);
- de voor het komende jaar verwachte financieringsbehoefte en slaagkans (hoofdstuk 5);
- kwantificering van de financieringsbehoefte van het bedrijfsleven in Nederland (hoofdstuk 6);
- samenvatting van de voornaamste uitkomsten, en de verschillen met de eerste meting (hoofdstuk 7).

2 Financiering gezocht

Dit hoofdstuk behandelt de zoektocht naar financiering van bedrijven, met het accent op vreemd vermogen: waarvoor zocht men financiering en bij wie, heeft men het gezochte bedrag gekregen, en zo nee, waarom niet, en heeft men gebruik gemaakt van garantieregelingen? Zie Bijlage II voor de onderzoekverantwoording en enkele kenmerken van de deelnemers aan het onderzoek.

In deze en volgende hoofdstukken zijn de cijfers in de tabellen, tenzij anders vermeld, herwogen naar het aandeel dat elke deelsector en grootteklasse heeft in de werkgelegenheid bij het totale particuliere bedrijfsleven¹.

2.1 Benutten beschikbare kredietruimte

Topsectoren benutten de beschikbare kredietruimte meer

Topsectorbedrijven hebben in het afgelopen jaar meer gebruik gemaakt van de beschikbare kredietruimte bij hun bank dan andere bedrijven. Ten opzichte van de vorige meting begin 2013 stijgt het aandeel in de topsectoren dat meer gebruik gemaakt van de beschikbare kredietruimte van 27% naar 30%. Bij bedrijven in andere sectoren verandert dat nauwelijks, en het verschil tussen top- en andere sectoren neemt dus toe. Met name in de sector tuinbouw en uitgangsmaterialen benut men de beschikbare kredietruimte meer. In de creatieve industrie is dat het minst aan de orde.

Tabel 1 Benutten van de beschikbare kredietruimte

(Top)sector	Méér benut	Niet méér benut	Heeft geen krediet
alle topsectoren ²	30%	64%	6%
niet-topsectoren	23%	68%	9%
agri & food	26%	68%	6%
life science & health	23%	57%	20%
high tech	18%	72%	10%
chemie	22%	69%	9%
tuinbouw	32%	63%	5%
logistiek	21%	68%	11%
water	23%	68%	9%
creatieve industrie	14%	72%	14%
energie	24%	74%	2%

Aantal topsectorbedrijven: 992

Bron: Panteia, 2013

¹ De werkgelegenheid is voor 13 deelsectoren en drie grootteklassen per deelsector berekend uit CBS-data betreffende het aantal bedrijven naar grootteklasse op 1 januari 2012.

² De percentages tellen horizontaal op tot 100%.

2.2 Zoeken van externe financiering

Topsectorbedrijven: vaker financiering buiten de bestaande kredietruimte
Afgaande op tabel 2 tekent zich wat betreft het zoeken naar financiering een flink verschil af tussen top- en andere sectoren in het Nederlandse bedrijfsleven: binnen de topsectoren zoekt ruim een kwart financiering buiten de bestaande kredietruimte, in andere sectoren is dat 18%. Bedrijven in de topsectoren water, energie en high tech zoeken het vaakst aanvullende financiering, de creatieve industrie het minst. Ten opzichte van de voorgaande meting zijn topsectorbedrijven aanzienlijk vaker extra financiering gaan zoeken dan andere bedrijven. Dat geldt echter niet voor alle topsectoren: de sectoren agri & food, logistiek en creatieve industrie maken pas op de plaats.

Tabel 2 Financiering gezocht buiten de bestaande kredietruimte, en aard daarvan

	financiering gezocht 2013-2	w.v. EV	w.v. VV (leningen)	w.v. beide	financiering gezocht 2013-1
alle topsectoren ³	26%	5%	66%	29%	17%
niet-topsectoren	18%	4%	72%	23%	16%
agri & food	20%	13%	58%	29%	22%
life science & health	18%	0%	57%	43%	9%
high tech	29%	10%	40%	50%	23%
chemie	18%	0%	100%	0%	13%
tuinbouw	27%	0%	79%	21%	13%
logistiek	21%	0%	100%	0%	20%
water	32%	22%	52%	26%	20%
creatieve industrie	14%	0%	100%	0%	14%
energie	29%	8%	42%	50%	19%

Aantal topsectorbedrijven: 996

Bron: Panteia, 2013

Topsectorenbedrijven zoeken vaker financiering voor bedrijfsmiddelen
Voor topsectorbedrijven is, net als voor andere bedrijven, werkkapitaal de meest genoemde bestemming van de gezochte financiering. Zij zoeken wél vaker financiering voor bedrijfsmiddelen, maar anders dan bij de voorgaande meting, minder vaak voor overnames en andere investeringen (anders dan in huisvesting en bedrijfsmiddelen). Zie verder tabel 3.

³ De percentages tellen horizontaal op tot 100%.

Tabel 3 Voor welk doel financiering gezocht? (Meer antwoorden mogelijk)

<i>Doel</i>	<i>Topsector- bedrijven 2013-2</i>	<i>Geen topsector 2013-2</i>	<i>Topsector- bedrijven 2013-1</i>	<i>Geen topsector 2013-1</i>
Start bedrijf	0%	2%	0%	2%
Overname	4%	10%	5%	7%
Herfinanciering	1%	5%	4%	6%
Herstructurering balans	9%	5%	2%	0%
Werkkapitaal	55%	55%	46%	53%
Innovatie	1%	1%	3%	2%
Internationalisering	5%	0%	1%	0%
Huisvesting	8%	11%	11%	17%
Bedrijfsmiddelen	22%	8%	15%	9%
Overige investeringen	8%	14%	30%	18%
Anders	9%	20%	8%	4%

Aantal topsectorbedrijven: 216

Bron: Panteia, 2013

2.3 Waarom géén financiering gezocht?

In topsectoren is financiering vaker 'niet nodig'

'Niet nodig' is verreweg de meest genoemde reden dat men geen financiering heeft gezocht, bij topsectorbedrijven nog wat vaker dan bij andere bedrijven. Een andere

Tabel 4 Waarom geen financiering gezocht? (Meer antwoorden mogelijk)

<i>Sector</i>	<i>Niet nodig</i>	<i>Kredietruimte voldoende</i>	<i>Moederbedrijf beslist</i>	<i>Verwacht niet te krijgen</i>
alle topsectoren	81%	3%	9%	5%
niet-topsectoren	76%	4%	14%	10%
agri & food	82%	2%	17%	4%
life science & health	79%	0%	6%	6%
high tech	82%	4%	7%	7%
chemie	56%	0%	6%	42%
tuinbouw	85%	2%	8%	0%
logistiek	80%	0%	13%	7%
water	60%	4%	15%	32%
creatieve industrie	83%	14%	17%	0%
energie	50%	7%	10%	27%

Aantal topsectorbedrijven: 780

Bron: Panteia, 2013

genoemde reden is dat het moederbedrijf beslist over financiële zaken. Dat is voor topsectorbedrijven nu minder vaak de reden dan bij de vorige meting.

Topsectorbedrijven geven ook minder vaak als reden dat zij de gezochte financiering niet verwachten te kunnen aantrekken. Dat is in de chemie en in de watersector het vaakst het geval. Zie tabel 4.

2.4 Bron van vreemd vermogen

Topsectorbedrijven zoeken financiering vaker bij hun huisbank

Topsectorbedrijven zoeken financiering nu vaker dan bij de vorige meting bij hun huisbank. Het eerdere verschil tussen topsector- en andere bedrijven is daardoor geheel verdwenen. Dat andere banken dan de eigen huisbank nu minder in trek zijn kan verband houden met de hoogte van de gezochte bedragen: als het niet om heel grote bedragen gaat ligt het voor de hand dat men het om te beginnen dáár probeert. Tevens doen zij vaker dan bij de vorige meting en ook vaker dan andere bedrijven een beroep op familie en vrienden. Zie verder tabel 5.

Tabel 5 Waar heeft men vreemd vermogen gezocht gezocht? (Meer antwoorden mogelijk)

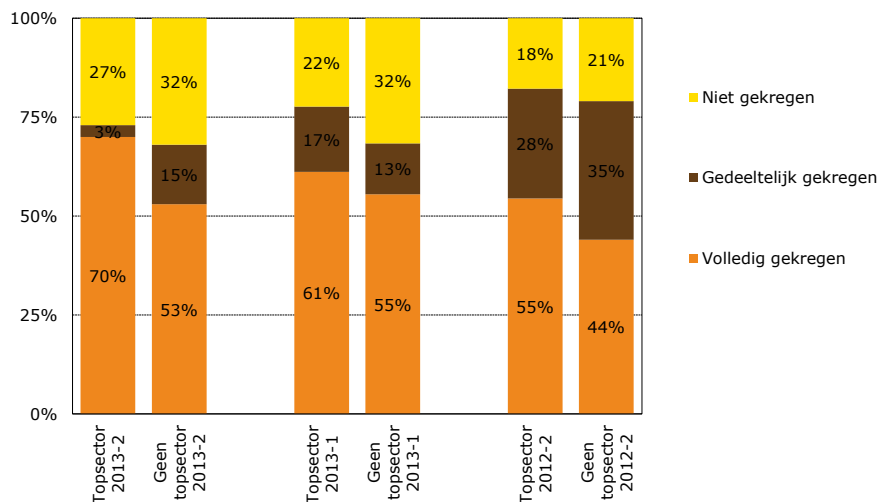
Doel	Topsector- bedrijven 2013-2	Geen topsector 2013-2	Topsector- bedrijven 2012-2	Geen topsector 2012-2
Huisbank	63%	63%	50%	71%
Andere dan huisbank	4%	12%	22%	23%
Familie en vrienden	16%	10%	5%	6%
Leveranciers	0%	6%	5%	6%
Anders	20%	14%	14%	9%

Aantal topsectorbedrijven: 101

Bron: Panteia, 2013

2.5 Verkrijgen vreemd vermogen en reden afwijzing

Figuur 1 Heeft men de gezochte financiering aan kunnen trekken?

Aantal topsectorbedrijven: 154

Bron: Panteia, 2013

Topsectorbedrijven slagen vaker

Topsectorbedrijven slagen er vaker dan andere bedrijven in om de gezochte financiering ook volledig aan te trekken: zie figuur 1. Ten opzichte van de voorgaande meting is het verschil nog wat groter geworden. De kans van slagen per sector zoals weergegeven in tabel 6 geeft verschillen te zien tussen enerzijds de sectoren water, energie en (in wat mindere mate) de sector tuinbouw en uitgangsmaterialen die er relatief vaak in slagen de gezochte financiering aan te trekken, en anderzijds de sector agro en food die daar wat minder goed in slaagt. Bij de overige topsectoren laat het aantal betrokken bedrijven geen conclusies toe.

Tabel 6 Heeft men de gezochte financiering aan kunnen trekken, per topsector

<i>Topsector</i>	<i>Volledig gekregen</i>	<i>Deels gekregen</i>	<i>Niet gekregen</i>
Agro & food	47%	13%	40%
Life science & health*	67%	0%	33%
High tech*	50%	17%	33%
Chemie**	-	-	-
Tuinbouw	71%	1%	28%
Logistiek**	-	-	-
Water	76%	8%	16%
Creatieve industrie**	-	-	-
Energie	75%	13%	13%

*) Minder dan 10 bedrijven

***) Geen percentage: minder dan 5 bedrijven

Aantal topsectorbedrijven: 154

Bron: Panteia, 2013

Risico en solvabiliteit: topsectorbedrijven meer op polen van het spectrum?

Topsectorbedrijven hebben de gezochte financiering vaker kunnen aantrekken, maar als dat niet het geval is heeft dat ook wat vaker dan bij andere bedrijven een lage solvabiliteit of een te groot risico voor de beoogde kredietverstrekker als achtergrond: zie tabel 7. Het lijkt er op dat in de topsectoren beide uitersten qua risico en kredietwaardigheid sterker zijn vertegenwoordigd dan gemiddeld.

Tabel 7 Reden waarom gezocht vreemd vermogen niet of niet volledig is verkregen

Reden (meer antwoorden mogelijk)	Topsectoren	Niet-topsectoren
Rentekosten te hoog	0%	0%
Te lage solvabiliteit	22%	4%
Kredietaanvraag onvoldoende onderbouwd	1%	4%
Te hoge schuld t.o.v. winstgevendheid	0%	3%
Risico kredietverstrekker	69%	56%
Onvoldoende onderpand	1%	0%
Onvoldoende interesse bij financier(s)	4%	4%
Verslechtering bedrijfsresultaat	0%	3%
Andere reden	26%	46%

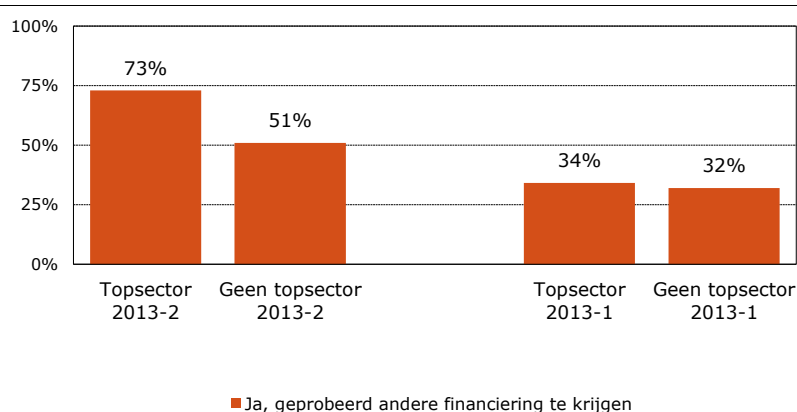
Aantal topsectorbedrijven: 77

Bron: Panteia, 2013

Meer bedrijven proberen op een andere manier aan financiering te komen

Van de bedrijven die de gezochte financiering niet (volledig) hebben kunnen aantrekken hebben er aanzienlijk meer dan bij de vorige meting pogingen gedaan om op een andere manier alsnog aan financiering te komen: zie figuur 2. Wellicht is men wat minder optimistisch geworden over de kans van slagen van zo'n poging. Wie het heeft geprobeerd is in de helft van de gevallen geslaagd. Wie het niet heeft geprobeerd of niet verder heeft gezocht noemt in een derde van de gevallen het uitblijven van investeringen als een gevolg van het uitblijven van financiering. Topsectorbedrijven noemen dit gevolg vaker dan andere bedrijven. Maar meestal noemt men andere gevolgen, variërend van vertraagde winstgroei tot inkrimping van de productie en bijstellen van plannen en doelstellingen.

Figuur 2 Heeft men geprobeerd op een andere manier aan financiering te komen?

Aantal topsectorbedrijven: 77

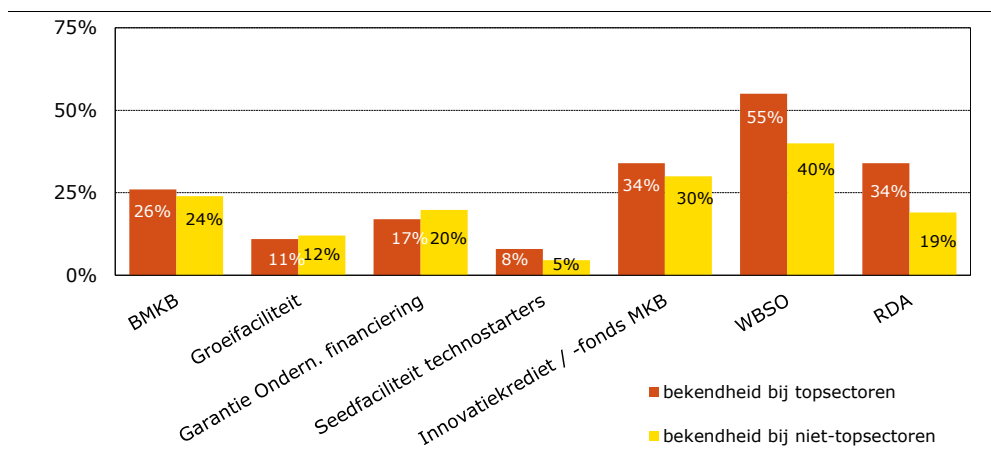
Bron: Panteia, 2013

2.6 Gebruik overheidsregelingen

WBSO, RDA en Innovatiekrediet zijn de best bekende overheidsregelingen op het gebied van subsidie en fiscaliteit. Voor de hand liggend zijn deze innovatie-stimuleringsregelingen beter bekend bij topsector- dan bij andere bedrijven. Zie figuur 3 voor de details.

Figuur 3 Bekendheid met garantieregelingen

Aantal topsectorbedrijven: 996

Bron: Panteia, 2013

Innovatiekrediet en BMKB het best gewaardeerd

De waardering voor overheidsregelingen verschilt licht tussen topsector- en andere bedrijven: topsectorbedrijven geven BMKB en Innovatiekrediet / Innovatiefonds MKB+ een hoger 'rapportcijfer', de Seedfaciliteit Technostarters daarentegen een wat lager cijfer.

Tabel 8 Garantieregelingen, beoordeling door gebruikers (rapportcijfer 1-10)

Rapportcijfer	topsectorbedrijven	Niet-topsectorbedrijven
<i>Bekend met overheidsgarantieregelingen</i>		
BMKB	7,1	6,6
Groeifaciliteit	6,5	6,4
Garantie Ondernemingsfinanciering	6,3	6,5
Seedfaciliteit technostarters	6,5	6,9
Innovatiekrediet of Innovatiefonds MKB+	7,4	6,9

Aantal topsectorbedrijven: 262

Bron: Panteia, 2013

2.7 De belangrijkste punten op een rijtje

- Topsectorbedrijven hebben vaker dan andere bedrijven extra gebruik gemaakt van hun kredietruimte bij de bank: 30% tegen 23%.
- Topsectorbedrijven zoeken tevens vaker financiering buiten de bestaande kredietruimte: 26% tegen 18% bij bedrijven in andere sectoren.
- In de sectoren water, energie en high tech zoekt men het vaakst aanvullende financiering, in de creatieve industrie het minst.
- In de topsectoren zoekt men vreemd vermogen nu vaker dan bij de voorgaande meting bij de eigen huisbank.
- In de topsectoren doet men daarnaast meer een beroep op familie en vrienden.
- Topsectorbedrijven zien vaker dan andere bedrijven kans de gezochte lening voor het volle bedrag aan te trekken: 70%, tegen 53%.

- Te weinig solvabiliteit en te veel risico voor de kredietverstrekker zijn echter ook vaker de reden van een afgewezen financieringsaanvraag. In topsectoren zijn kennelijk ook bedrijven met een extra hoog risico in grotere getale aanwezig.
- Wie de gezochte financiering niet (volledig) heeft kunnen aantrekken doet ten opzichte van de voorgaande meting vaker pogingen om op een andere manier aan financiering te komen.
- In topsectoren t leidt de niet geslaagde poging om financiering aan te trekken vaker tot het uitblijven van voorgenomen investeringen.
- Niet zo verrassend zijn topsectorbedrijven beter dan andere bedrijven op de hoogte van overheidsregelingen voor het stimuleren van innovatie: WBSO, RDA en Innovatiekrediet.

3 Eigen vermogen

Dit hoofdstuk behandelt het zoeken van eigen vermogen en redenen om daar juist van af te zien, en verder, of men het heeft gekregen en bij wie, en eventuele redenen waarom men het gewenste bedrag niet heeft kunnen aantrekken.

3.1 Waarom gekozen voor financiering met eigen vermogen?

Keuze voor EV vooral wegens makkelijke verkrijgbaarheid

Bedrijven die exclusief hebben gekozen voor financiering met eigen vermogen doen dat meestal omdat het (voor hen) makkelijker is aan te trekken. Het gaat hier om een beperkt aantal bedrijven, en die hebben waarschijnlijk gemakkelijk toegang tot extern eigen vermogen.

Tabel 9 Waarom gekozen voor financiering met eigen vermogen?⁴

Motief (meer antwoorden mogelijk)	Topsectorbedrijven	Niet-topsectorbedrijven
Solvabiliteit verbeteren	0%	0%
Vreemd vermogen te duur	0%	33%
Aantrekken eigen vermogen makkelijker	82%	67%
Andere redenen	33%	50%

Aantal topsectorbedrijven: 20.

Bron: Panteia, 2013.

Zij die geen eigen vermogen hebben gezocht zeggen vaak het niet nodig te hebben, of verwachten het niet aan te kunnen trekken. In een aantal gevallen is de prijs het argument: eigen vermogen is te duur, c.q. vreemd vermogen is goedkoper. Maar de helft motiveert zijn keuze niet nader. Topsectorbedrijven noemen wat vaker een reden. Zie verder tabel 10.

⁴ Het betreft bedrijven die alleen eigen vermogen gezocht hebben.

Tabel 10 Waarom géén eigen vermogen gezocht?

Motief (meer antwoorden mogelijk)	Topsectorbedrijven	Niet-topsectorbedrijven
Niet nodig	26%	19%
Vreemd vermogen is goedkoper	7%	3%
Moederbedrijf beslist	1%	5%
Verwacht het niet aan te kunnen trekken	23%	21%
Te duur	7%	2%
Te veel werk	0%	2%
Wil geen zeggenschap inleveren	2%	9%
Wil eigendom behouden	0%	2%
Ziet VV / bank als eerste keus	0%	2%
Andere reden	1%	5%

Aantal topsectorbedrijven: 132.

Bron: Panteia, 2013.

3.2 Bron van eigen vermogen

Topsectorbedrijven: vaak privévermogen

Het aantal bedrijven dat eigen vermogen heeft proberen aan te trekken is vrij gering, maar bij topsectorbedrijven gaat het in dat geval wél zeer veel vaker om privévermogen, en verder in een aantal gevallen om participatie- of regionale ontwikkelingsmaatschappijen. Bedrijven uit andere dan de topsectoren doen vaker een beroep op banken en bestaande aandeelhouders, op andere bedrijven en op informal investors. Zie tabel 11.

Tabel 11 Bron van eigen vermogen (meer antwoorden mogelijk)

Motief (meer antwoorden mogelijk)	Topsectorbedrijven	Niet-topsectorbedrijven
Privévermogen	64%	8%
Bestaande aandeelhouders	10%	23%
Nieuwe aandeelhouders	6%	8%
Andere bedrijven	3%	11%
Familie / vrienden	31%	29%
Participatiemaatschappij, ROM ⁵	14%	0%
Informal investors	3%	11%
Banken	3%	25%

Aantal topsectorbedrijven: 46.

Bron: Panteia, 2013.

⁵ ROM: Regionale OntwikkelingsMaatschappij.

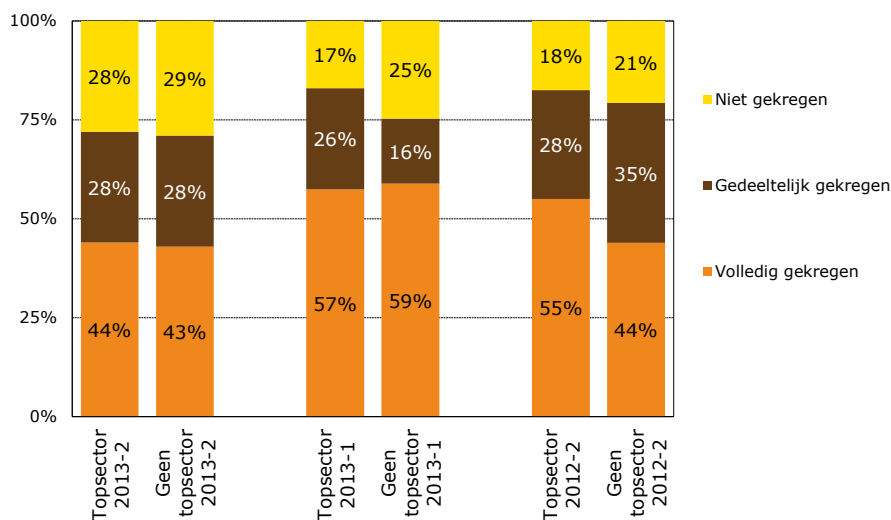

3.3 Financiering krijgen, en reden indien *niet* geslaagd

Topsectorbedrijven slagen niet vaker dan andere bedrijven

Het aantal topsectorbedrijven dat het gezochte eigen vermogen niet of niet volledig heeft kunnen aantrekken is ten opzichte van de vorige meting begin 2013 toegenomen. Daardoor zijn de scores nu vrijwel gelijk aan die van andere bedrijven. Zie figuur 4.

Figuur 4 Geslaagd of niet bij aantrekken van het gezochte eigen vermogen

Aantal topsectorbedrijven: 66.

Bron: Panteia, 2013.

3.4 Ontwikkeling eigen vermogen

Absolute bedrag eigen vermogen vaker gedaald in de topsectoren

Tabel 12 laat zien dat het absolute bedrag aan eigen vermogen bij topsectorbedrijven vaker dan bij andere bedrijven is afgenomen, maar als percentage van het balanstotaal juist iets minder vaak. Eén mogelijke verklaring is dat topsectoren wat vaker hun balans verkorten, waarbij zij eigen vermogen inzetten om leningen af te lossen. Dat noemen zij iets vaker als oorzaak. De voornaamste oorzaak van een afgenomen eigen vermogen is echter een negatief resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening, al weegt dit bij topsectorbedrijven minder zwaar dan bij andere bedrijven.

Tabel 12 Ontwikkeling eigen vermogen

<i>Motief (meer antwoorden mogelijk)</i>	<i>Topsectorbedrijven</i>	<i>Niet-topsectorbedrijven</i>
Absoluut bedrag EV afgenomen	41%	35%
EV als % balans afgenomen	33%	35%
<i>Oorzaak afname*:</i>		
Negatief resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening	50%	71%
Dividuitkering	2%	4%
Afschrijvingen op materiële activa	9%	2%
Bijzondere lasten, dalende omzet	9%	2%
Balansverschuiving	8%	4%
Groei, investeringen, overnames	9%	4%
Andere redenen	24%	14%

Aantal topsectorbedrijven: 298 ('oorzaak': 117).

* De vraag naar de oorzaak van afname van eigen vermogen is uitsluitend gesteld aan bedrijven die aangeven dat hun eigen vermogen is gedaald.

Bron: Panteia, 2013

3.5 Solvabiliteit

Solvabiliteit omlaag, en lager dan bij andere bedrijven

Het aandeel eigen vermogen op de balans, de solvabiliteit, ligt bij topsectorbedrijven beneden het gemiddelde van het bedrijfsleven, en is ten opzichte van de vorige meting licht teruggelopen. In de topsector chemie blijft de solvabiliteit het hoogst. Opvallende mutaties zijn er in de sectoren tuinbouw en uitgangsmaterialen (omhoog) en energie (omlaag). Voor het overige zijn de wijzigingen vrij gering. Zie tabel 13.

Tabel 13 Solvabiliteit top- en niet-topsectoren

Sector	Solvabiliteit	
	2013-2	2013-1
alle topsectoren	36%	38%
niet-topsectoren	39%	37%
agri & food	35%	36%
life science & health	40%	36%
high tech	34%	39%
chemie	50%	58%
tuinbouw	34%	22%
logistiek	39%	41%
water	42%	38%
creatieve industrie	36%	32%
energie	31%	44%

Aantal topsectorbedrijven: 741.

Bron: Panteia, 2013.

3.6 De belangrijkste punten op een rijtje

- Topsectorbedrijven zien vaker dan andere bedrijven af van nieuw eigen vermogen omdat zij het niet nodig hebben, of omdat vreemd vermogen goedkoper is.
- 'Makkelijker' is het voornaamste motief om wél eigen vermogen te willen aantrekken.
- De bron van het gezochte eigen vermogen is in de meeste gevallen privévermogen.
- Ruim de helft slaagt er niet in het gezochte eigen vermogen volledig aan te trekken. Er is wat dat betreft geen verschil tussen top- en andere sectoren.
- De solvabiliteit van topsectorbedrijven is gemiddeld wat minder dan die van andere bedrijven.
- Het eigen vermogen is bij topsectorbedrijven ook wat vaker afgenomen, zij het niet als percentage van het balanstotaal. Balansverkortings door leningen af te lossen met eigen vermogen is een mogelijke verklaring.

4 Afhandeling en voorwaarden

Dit hoofdstuk behandelt de voorwaarden van banken voor kredietverlening aan bedrijven en wijzigingen daarvan, en daarnaast eventuele aanpassing van het eigen debiteurenbeleid.

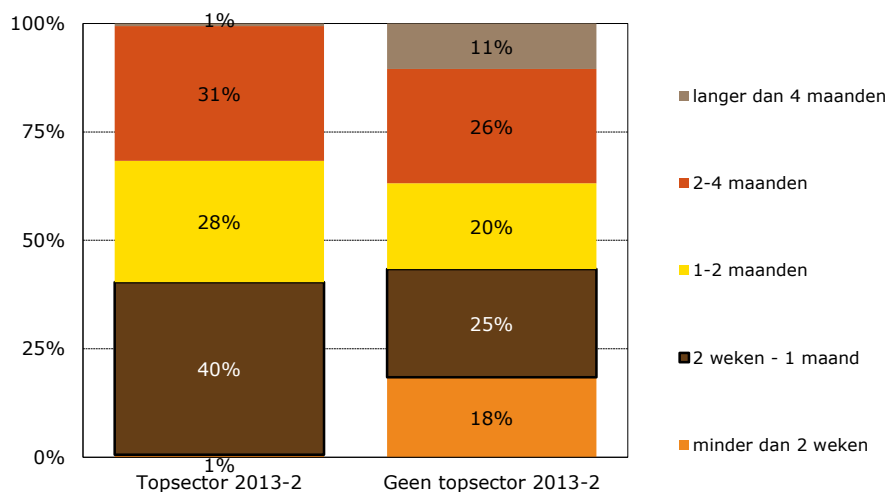
4.1 Afhandeling

In topsectoren stelt men snelle afhandeling meer op prijs

Twee op de vijf aanvragers van financiering in de topsectoren krijgt binnen een maand uitsluitel en voor één op de drie duurt het twee maanden of langer. Vergeleken met bedrijven in andere sectoren is de 'bandbreedte' wat minder: bij topsectorbedrijven komt minder dan twee weken wachten niet voor, maar langer dan vier maanden ook nauwelijks, anders dan bij andere bedrijven: zie figuur 5.

Bedrijven in topsectoren hebben wél wat meer haast dan andere bedrijven: de looptijd van een financieringsaanvraag (vanaf correcte indiening van alle gevraagde documenten) die men *aanvaardbaar* acht is er 15% korter.

Figuur 5 Duur van afhandeling van de financieringsaanvraag

	Topsectorbedrijven	Niet-topsectorbedrijven
<i>Aanvaardbaar</i> geachte looptijd (weken)	4,5	5,2

Aantal topsectorbedrijven: 59⁶.

Bron: Panteia, 2013

⁶ Deze vraag is alleen gesteld aan wie een *bancaire* lening heeft proberen te krijgen.

4.2 Rente

De antwoorden op de vraag naar de hoogte van de rente zijn enigszins vertekend door een betrekkelijk gering aantal observaties, waarvan veel in één sector: tuinbouw en uitgangsmaterialen. De ontwikkeling bij bedrijven in deze sector die aan beide metingen hebben deelgenomen levert indicaties die in tabel 14 zijn weergegeven: de vaste rente bij bedrijven in de topsectoren is op het niveau van de vorige meting gebleven, en de variabele rente afgenomen. In andere sectoren is dat laatste nog wat sterker het geval, zodat de variabele rente daar nu lager is.

Tabel 14 Betaalde rente

Rente	Topsectorbedrijven	Niet-topsectorbedrijven
Vaste rente	3,5	4,0
Variabele rente	4,0	3,8

Aantal topsectorbedrijven: 78.

Bron: Panteia, 2013

4.3 Onderpand

Topsectorbedrijven: vaker onderpand, vaak in de vorm van bedrijfspanden
Van topsectorbedrijven wordt wat vaker onderpand gevraagd voor de gevraagde lening. Het gaat daarbij vaker dan bij andere bedrijven om bedrijfspanden en minder vaak om roerende goederen (machines, inventaris, voorraden) en andere bezittingen zoals beleggingen of een debiteurenportefeuille: zie tabel 15.

Tabel 15 Gevraagd onderpand

Onderpand	Topsectorbedrijven	Niet-topsectorbedrijven
Onderpand gevraagd	54%	49%
<i>Waarvan:</i>		
Bedrijfspand(en)	36%	18%
Machines, inventaris, beleggingen	2%	10%
Privéwoning	14%	14%
Debiteuren en voorraden	2%	12%
Ander onderpand	45%	45%
Totaal	100%	100%

Aantal topsectorbedrijven: 100 (aard onderpand: 41).

Bron: Panteia, 2013

4.4 Financieringsvoorwaarden banken

Rente voor topsectoren vaker verlaagd, andere voorwaarden verscherpt
Banken hebben hun financieringsvoorwaarden voor topsectorbedrijven wat vaker aangepast dan voor andere bedrijven, maar op de belangrijkste onderdelen zoals de te betalen rente, merendeels in hun voordeel: topsectorbedrijven melden vaker een verlaging dan een verhoging van de vaste en de variabele rente, terwijl de overige bedrijven merendeels een verhoging melden.

Tabel 16 Aanpassing van financieringsvoorwaarden

<i>Aard aanpassing</i>	<i>Topsectorbedrijven</i>	<i>Niet-topsectorbedrijven</i>
Aanpassingen genoemd	54%	50%
Rente	37%	32%
w.v. vaste rente verhoogd ⁷	13%	16%
w.v. vaste rente verlaagd	20%	8%
w.v. var. rente verhoogd	11%	17%
w.v. var. rente verlaagd	19%	8%
Andere kosten	31%	28%
w.v. verhoogd	30%	27%
w.v. verlaagd	1%	1%
Omvang krediet(lijn)	15%	15%
w.v. vergroot	6%	6%
w.v. verkleind	9%	9%
Looptijd krediet	5%	6%
w.v. verkort	4%	4%
w.v. verlengd	1%	2%
Eisen onderpand	8%	10%
w.v. aangescherpt	8%	10%
w.v. versoepeld	0%	1%
Solvabiliteitseisen	1%	5%
w.v. aangescherpt	1%	5%
w.v. versoepeld	0%	0%
Andere voorwaarden	7%	8%
w.v. aangescherpt	6%	7%
w.v. versoepeld	1%	1%

Aantal topsectorbedrijven: 868 (aard aanpassing: variërend van 29 tot 210⁸).

Bron: Panteia, 2013.

Andere aanpassingen worden minder vaak genoemd, maar het gaat daarbij voornamelijk om aanscherping van de voorwaarden: verhoging van bijkomende

⁷ De percentages bij de aard van de aanpassing (verhoogd of verlaagd, aangescherpt of versoepeld) tellen op tot 100% van het totaal dat de desbetreffende aanpassing meldt. Uitzondering: aanpassing van de vaste / variabele rente. Hier is een categorie 'gelijk gebleven' aanwezig, waarbij verhoogd + verlaagd + gelijk gebleven optelt tot 100%.

⁸ Afhankelijk van het aantal dat aangeeft dat een voorwaarde is aangepast.

kosten, een kleinere kredietlijn en een kortere looptijd, extra eisen aan solvabiliteit en onderpand, en andere voorwaarden. Enigszins opvallend is dat banken hun solvabiliteitseisen voor topsectorbedrijven minder vaak hebben aangepast, gegeven de licht teruggelopen solvabiliteit. Zie verder tabel 16.

4.5 Aanpassing van eigen betalingsvoorwaarden

Eén op de vijf à zes topsectorbedrijven heeft zijn eigen betalingsvoorwaarden voor afnemers gewijzigd. Meestal gaat het om een aanscherping van de betalingstermijn. Sneller manen van debiteuren gebeurt minder, geen leverancierskrediet meer verlenen juist wat vaker bij topsectorbedrijven.

Tabel 17 Aanpassing eigen debiteurenbeleid bedrijven (meer antwoorden mogelijk⁹)

Wijziging	Topsectorbedrijven	Niet-topsectorbedrijven
Betalingstermijn aangescherpt	11%	10%
Betalingstermijn versoepeld	2%	3%
Debiteuren sneller gemaand	4%	8%
Geen leverancierskrediet meer	4%	1%
Anders	3%	4%
Geen wijziging betalingsvoorwaarden	82%	81%

Aantal topsectorbedrijven: 996.

Bron: Panteia, 2013

4.6 De belangrijkste punten op een rijtje

- Zeer korte én zeer lange doorlooptijden voor de afhandeling van een financieringsaanvraag komen nauwelijks voor bij topsectorbedrijven.
- In de topsectoren stelt men wél meer dan elders prijs op een snelle afhandeling.
- In topsectoren moet men iets vaker onderpand bieden voor een lening, en dat betreft vaker bedrijfspanden.
- Banken hebben hun voorwaarden wat vaker aangepast voor topsectorbedrijven.
- Voor wat betreft de rente gaat het bij topsectoren vaker om een verlaging, in andere sectoren vaker om een verhoging.
- Bij andere aanpassingen van voorwaarden zoals bijkomende kosten, looptijd en hoogte van het krediet is er geen verschil: die zijn overwegend een aanscherping voor de cliënt.
- Van de topsectorenbedrijven heeft 18% zijn eigen betalingsvoorwaarden aangepast, meestal een kortere betalingstermijn (11%).

⁹ De aantallen kunnen dus optellen tot meer dan 100%.

5 Verwachte financieringsbehoefte

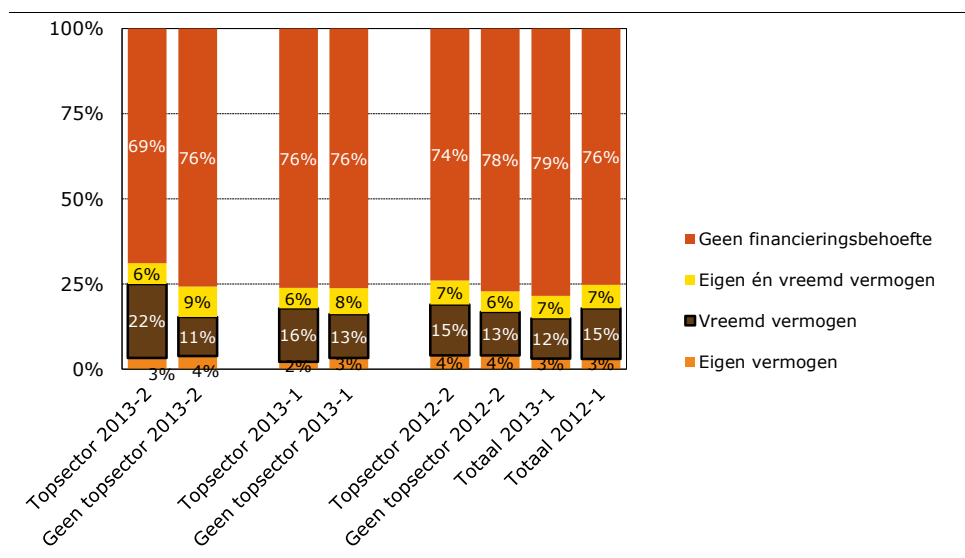
In dit hoofdstuk komt de financieringsbehoefte aan bod die men voor 2012 verwacht, het doel waarvoor de financiering bestemd is, en een inschatting van de kans van slagen.

5.1 Financieringsbehoefte

Meer financieringsbehoefte bij topsectorbedrijven, vooral vreemd vermogen

Drie op de tien topsectorbedrijven verwachten voor het komende jaar behoefte aan financiering te hebben, en dat is meer dan bij andere bedrijven en meer dan bij de vorige meting. Het gaat daarbij vooral om (uitsluitend) vreemd vermogen. Zie figuur 6.

Figuur 6 Verwachte financieringsbehoefte in de komende 12 maanden

Aantal topsectorbedrijven: 960.

Bron: Panteia, 2013

5.2 Doel van te zoeken financiering

Werkkapitaal en huisvesting de voornaamste bestemmingen

Voornaamste doel van de in het komende jaar te zoeken financiering is werkkapitaal, evenals bij de financiering in het afgelopen jaar gevolgd door huisvesting en bedrijfsmiddelen. Topsectorbedrijven noemen met name huisvesting vaker dan andere bedrijven als bestemming. Zie verder tabel 18.

Tabel 18 Doel waarvoor financiering nodig is

Doel	Topsectorbedrijven	Niet-topsectorbedrijven
Start bedrijf	4%	3%
Groei, overnames	1%	8%
Herfinanciering	0%	5%
Herstructurering balans	0%	4%
Werkkapitaal	48%	47%
Internationalisering	4%	0%
Huisvesting	26%	15%
Bedrijfsmiddelen	23%	19%
Innovatie	6%	5%
Anders	18%	17%

Aantal topsectorbedrijven: 266.

Bron: Panteia, 2013

5.3 Bron van te zoeken financiering

Banken blijven veruit nr. 1

Banken zijn met afstand de meest genoemde bron waar men financiering denkt te krijgen. Topsectorbedrijven wijken daarin nauwelijks af van andere bedrijven. Andere bronnen die men nog noemt zijn informele investoren, eigenaren en aandeelhouders, leveranciers, familie en vrienden. Uiteraard gaat het hier om voornemens waar men het in eerste instantie wil proberen, en kan een afwijzing door de bank de verhoudingen in Tabel 19 nog veranderen.

Tabel 19 Bron van de te zoeken financiering

Bron	Topsectorbedrijven	Niet-topsectorbedrijven
Bank(en)	70%	71%
Familie en vrienden	5%	4%
Leveranciers	6%	2%
Informele investoren	8%	8%
Openbare kapitaalmarkt	1%	2%
VC, PM of ROM	1%	4%
Overheidsregelingen	5%	5%
Andere bedrijven	0%	1%
Eigenaren, aandeelhouders	7%	9%
Moederbedrijf / holding	0%	2%
Anders	12%	8%

Aantal topsectorbedrijven: 201.

Bron: Panteia, 2013

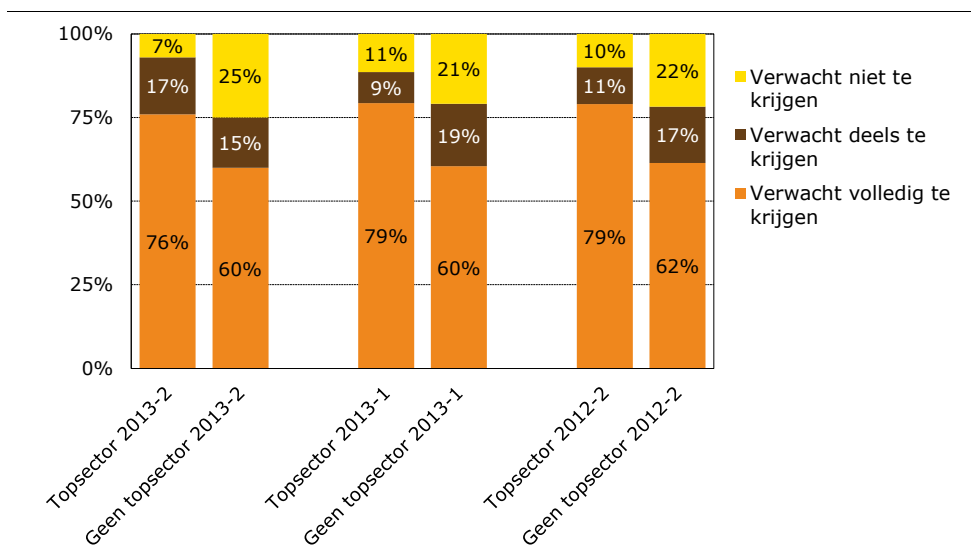

5.4 Slaagkans bij verkrijgen van financiering

Topsectorbedrijven schatten hun slaagkans hoger in

Topsectorbedrijven schatten hun slaagkans bij het vinden van financiering hoger in dan andere bedrijven: driekwart denkt het volledige gezochte bedrag aan te trekken, tegen 60% van de andere bedrijven. Slechts weinig verwachten nul op het rekest, maar nog wel een aantal een gedeeltelijk succes. Zie figuur 7.

Figuur 7 Verwacht men het gezochte vermogen aan kunnen trekken?

Aantal topsectorbedrijven: 230.

Bron: Panteia, 2013

5.5 Relatie slaagkans met gezocht bedrag

In de topsectoren zoekt men vaker financiering, maar wél voor naar verhouding kleinere bedragen. Bedrijven die de gezochte financiering volledig aantrekken c.q. denken aan te trekken zoeken meestal naar hogere bedragen dan bedrijven die daar niet of slechts gedeeltelijk in (verwachten te) slagen. Dit is voor een belangrijk deel een grootteklasse-effect: grote bedrijven zoeken grotere bedragen, en hebben tevens een (veel) betere kans van slagen.

Tabel 20 Toekenning en afwijzing, naar gezocht bedrag (gemiddeld gezochte bedragen * €1.000)

Financiering gekregen / verwacht, of niet	Heeft financiering gezocht in de afgelopen 12 maanden		Zoekt financiering in de komende 12 maanden	
	Topsector	Geen topsector	Topsector	Geen topsector
Volledig	1.248	2.845	1.522	4.215
Niet of deels	1.588	735	961	1.919

Aantal topsectorbedrijven: 140 / 221.

Bron: Panteia, 2013

5.6 Alternatieve bronnen van financiering?

Topsectorbedrijven zien minder alternatieven voor de bank

Uit tabel 21 is af te leiden dat topsectorbedrijven niet alleen vooral bij de bank financiering denken te krijgen, maar ook (nog) minder dan andere bedrijven alternatieven zien voor de bank, of voor de eigen kring van familie, kennissen en relaties. Dit houdt ongetwijfeld verband met het eerder al gebleken optimisme over de slaagkans bij het zoeken naar financiering.

Tabel 20 Mogelijke alternatieven voor bank, familie of kennissen / relaties¹⁰

Bron	Topsectorbedrijven	Niet-topsectorbedrijven
Geen genoemd	75%	61%
Factoring	0%	3%
Leasen of huren	1%	5%
Crowd funding	1%	4%
Business angel of investeerder	1%	5%
Kredietunie of coöperatieve financiering	0%	0%
Versneld innen bij debiteuren	0%	1%
Later betalen van schuldeisers	0%	3%
Aandelen uitgeven	1%	0%
Obligaties uitgeven	0%	0%
Eigen middelen inzetten	1%	5%
Subsidies	0%	1%
Leverancierskrediet	0%	0%
(bestaande) Aandeelhouders	0%	5%
Familie	1%	2%
Andere mogelijkheid	6%	8%

Aantal topsectorbedrijven: 154.

Bron: Panteia, 2013

5.7 De belangrijkste punten op een rijtje

- Meer topsectorbedrijven verwachten het komende jaar behoefte te hebben aan financiering (31%): ten opzichte van de voorgaande meting én vergeleken met andere bedrijven.
- De extra behoefte is voornamelijk behoefte aan *vreemd* vermogen, met de bank als voornaamste beoogde bron.
- Werkkapitaal is met 47% het belangrijkste doel, gevolgd door huisvesting (26%) en bedrijfsmiddelen (23%).
- Topsectorbedrijven noemen vaker huisvesting, en minder vaak groei en overnames als doel van de financiering.
- In de topsectoren schat men de kans van slagen van de aankomende financieringsaanvragen hoger in dan in andere sectoren. Driekwart denkt het volledige gezochte bedrag te kunnen binnenhalen.

¹⁰ Deze vraag is alleen gesteld bij bedrijven die *geen* deel uitmaken van een moederbedrijf.

- Topsectorbedrijven zien minder alternatieven voor financiering via bank, familie of relaties, vermoedelijk vanwege hun betere kansen bij de genoemde bronnen.

6 Financieringsbehoefte topsectoren

Dit hoofdstuk behandelt het totale bedrag aan financiering dat Nederlandse bedrijven in het afgelopen jaar hebben gevraagd en gekregen, en het bedrag waaraan zij dit jaar behoefte hebben, op basis van de bedragen die deelnemers aan het onderzoek noemen. Tevens komen de gemiddeld per topsector gevraagde bedragen aan de orde.

6.1 Totaalbedragen

Gezocht bedrag

De berekende financieringsbehoefte in het afgelopen jaar en de verwachte behoefte in het lopende jaar zijn weergegeven in tabel 22. De daadwerkelijk *verkregen* bedragen zijn te vinden in tabel 23. Het gaat om respectievelijk €13,8 miljard (afgelopen half jaar) en €12,5 miljard (verwacht voor komend jaar).

Tabel 22 laat aanzienlijk verschil zien tussen topsectoren, en de financieringsbehoefte kan er sterk fluctueren. Voorbeeld van dat laatste is het verschil tussen de financieringsbehoefte in het voorbije, en de verwachting voor het komende jaar: in de topsectoren life science & health en energie neemt de financieringsbehoefte flink toe, in de sectoren high tech en logistiek neemt hij juist af¹¹.

Tabel 22 Totaalbedragen financieringsbehoefte x 1 miljoen euro

<i>Topsector</i>	<i>Financieringsbehoefte afgelopen jaar</i>	<i>Verwachte financieringsbehoefte komende jaar</i>
Agri & food	2.000	1.400
Life science & health	600	1.350
High tech	1.500	950
Chemie	1.650	1.300
Tuinbouw	900	1.050
Logistiek	1.550	750
Water	2.750	2.250
Creatieve industrie	600	450
Energie	2.250	3.000
Totaal topsectoren	13.800	12.500

Aantal topsectorbedrijven: 177 / 238.

Bron: Panteia, 2013

Slaagkans van de financieringsaanvraag

Tabel 23 maakt duidelijk dat ook de slaagkans van financieringsaanvragen flink kan verschillen per sector, al bleek al eerder dat die slaagkans bij bedrijven in de topsectoren gemiddeld duidelijk groter is dan in andere sectoren: zie paragraaf 2.5 (figuur 1). Met die kanttekening kan worden vastgesteld dat de slaagkans varieert van 68% in de sector tuinbouw en uitgangsmaterialen, tot 100% in de chemie. Een factor

¹¹ Gedane of juist uitgestelde investeringen kunnen de verschillen mogelijk deels verklaren, maar anderzijds speelt het vrij geringe aantal bedrijven een rol: hún vraag naar financiering wordt 'uitvergroot' naar de hele populatie. Dat zet de deur open voor het uitvergroten van toevallige grote investeringen van een paar bedrijven die toevallig in de steekproef zitten.

met een aanwijsbare invloed op de slaagkans is de grootte van het bedrijf: kleine bedrijven krijgen veel vaker een afwijzing dan grote. Dat geldt dus ook voor topsectoren met veel kleinbedrijf. Tuinbouw en uitgangsmaterialen is zo'n sector, terwijl de chemie voornamelijk bestaat uit (middel)grote bedrijven. Zie verder tabel 23.

Tabel 21 Totaalbedragen *verkregen* en verwachte financiering x 1 miljoen euro

<i>Sector</i>	<i>Verkregen bedrag</i>		<i>Komende 12 maanden verwacht</i>	
	<i>Bedrag * € mln.</i>	<i>procent v. gevraagd</i>	<i>Bedrag * € mln.</i>	<i>procent v. gevraagd</i>
Agri & food	1.750	87%	1.250	88%
Life science & health	450	75%	1.350	100%
High tech	1.100	76%	750	77%
Chemie	1.650	100%	1.300	100%
Tuinbouw	600	68%	900	86%
Logistiek	1.350	89%	750	100%
Water	2.600	94%	2.000	89%
Creatieve industrie	500	79%	350	79%
Energie	1.650	72%	2.600	87%
Totaal	11.650	84%	11.250	90%

Aantal topsectorbedrijven: 177 / 238.

Bron: Panteia, 2013

Bijlage 1 Vragenlijst

Vraag V04

Hoeveel werknemers telt uw organisatie in Nederland?

Vraag V01

Maakt de organisatie waar u werkt deel uit van een moederbedrijf?

Vraag V02

Maakt uw bedrijf onderdeel uit van een beursgenoteerde onderneming?

Vraag V03

In welke bedrijfstak is uw bedrijf actief?

Vraag V05

Wat is ongeveer de jaaromzet van uw bedrijf in Nederland?

Vraag V05A2

Is de omzet of de werkgelegenheid bij uw bedrijf meer dan 60% hoger dan in 2009?

Vraag V06

Heeft u in de afgelopen 12 maanden uw kredietruimte bij de bank meer benut dan daarvoor? Hieronder verstaan we ook het rood staan op een rekening courant.

Vraag V07

Heeft uw bedrijf in de afgelopen 12 maanden financiering gezocht buiten de bestaande kredietruimte?

Vraag V08

Heeft uw bedrijf in de afgelopen 12 maanden eigen vermogen gezocht, vreemd vermogen (dat wil zeggen, geleend geld), of beide? Achtergestelde leningen worden tot het eigen vermogen gerekend.

Vraag V09

Waarom heeft uw bedrijf gekozen voor financiering met eigen vermogen?

Vraag EXTRA1

Vond u extern eigen vermogen makkelijk te vinden?

Vraag V10

Waarom heeft u geen extern eigen vermogen gezocht?

Vraag V11

Waarom heeft u geen financiering gezocht?

Vraag V12

Voor welk doel of welke doelen zocht u financiering?

Vraag V13

Hoe groot was het financieringsbedrag dat u zocht?

Vraag V14

Heeft u het extra eigen vermogen of de achtergestelde lening die u zocht ook aan kunnen trekken?

Vraag V15

Waarom is volgens u het extra eigen vermogen niet of niet volledig aangetrokken?

Vraag V16

Heeft u het extra vreemde vermogen dat u zocht ook aan kunnen trekken?

Vraag V17

Waarom is volgens u het extra vreemde vermogen [lening(en)] dat u zocht niet of niet volledig aangetrokken?

Vraag V17A

Heeft u geprobeerd op een andere manier aan financiering te komen?

Vraag V17B

Kunt u kort aangeven op welke manier?

Vraag V17C

Is het gelukt om op een andere manier aan financiering te komen?

Vraag V17D

Kunt u aangeven waarom u niet verder heeft gezocht?

Vraag V17E

Wat zijn de gevolgen geweest van het niet verder zoeken van financiering/alsnog niet verkrijgen van financiering?

Vraag V18

Waar heeft u eigen vermogen of een achtergestelde lening aangetrokken?

Vraag V19

U noemde aandeelhouders. Gaat dat om:

- 1: converteerbare obligaties of achtergestelde leningen
- 2: aandelen of opties op aandelen
- 3: beide

Vraag V20

Waar heeft u vreemd vermogen aan kunnen trekken?

Vraag V21

Ik noem u enkele overheidsregelingen. Wilt u aangeven of u daar mee bekend bent?

"de BMKB-regeling (Borgstelling MKB Kredieten)"

"de Groeifaciliteit"

"de Garantie Ondernemingsfinanciering"

"de Seed-faciliteit Technostarters"

"Innovatiekrediet of Innovatiefonds MKB+"

"WBSO"

"RDA"

Vraag V22

Heeft uw bedrijf bij het verkrijgen van krediet gebruik gemaakt van:

"de BMKB-regeling (Borgstelling MKB Kredieten)"

"de Groeifaciliteit"

"de Garantie Ondernemingsfinanciering"

"de Seed-faciliteit Technostarters"

"Innovatiekrediet of Innovatiefonds MKB+"

Vraag V22B

Heeft uw bedrijf in het laatste verslagjaar gebruik gemaakt van WBSO of RDA?

Vraag V23

Wilt u met een rapportcijfer van 1 tot 10 uw oordeel over het nut aangeven van de u bekende overheidsregelingen?

Vraag V24

Heeft uw bank een overheidsgarantieregeling aangeboden?

Vraag V25

Voor welk bruto leningbedrag heeft u gebruik gemaakt van de garantieregeling?

Vraag V26

Hoe lang duurde de behandeling van de financieringsaanvraag vanaf correcte indiening van alle gevraagde documenten?

Vraag V27

Hoeveel weken vindt u een aanvaardbare doorlooptijd?

Vraag V28

Welke percentage variabele en welk percentage vaste rente moet u betalen over het totale kredietbedrag?

Vraag V29

Moest u extra onderpand bieden voor het krediet? U heeft immers nieuwe financiering aangevraagd.

Vraag V30

Wat was dat onderpand?

Vraag V31

Hoeveel procent eigen vermogen staat er op uw balans?

Vraag V32A

Is het absolute bedrag eigen vermogen van uw bedrijf de afgelopen 12 maanden afgenomen?

Vraag V32B

Is het eigen vermogen van uw bedrijf als percentage van de balans de afgelopen 12 maanden afgenomen?

Vraag V33

Waarom is uw eigen vermogen afgenomen?

Vraag V33A

Welke andere mogelijke bronnen van financiering dan lenen bij de bank, bij zakelijke relaties of bij vrienden en kennissen ziet u voor uw bedrijf?

Vraag V33B

Heeft uw bedrijf een ketenfinancieringsprogramma?

Vraag V34

Verwacht u de komende 12 maanden behoefte te zullen hebben aan extra eigen vermogen, aan vreemd vermogen, aan beide, of aan geen van beide?

Vraag V35

Voor welk doel of welke doelen verwacht u behoefte te zullen hebben aan financiering?

Vraag V36

Hoe groot verwacht u dat het financieringsbedrag zal zijn dat u gaat zoeken?

Vraag V38

Verwacht u dat u financiering kunt krijgen?

Vraag V39

Bij wie verwacht u financiering te kunnen krijgen?

Vraag V40

Gaat u toch proberen financiering te verkrijgen?

Vraag V41A

Heeft uw bank in de afgelopen 12 maanden de kredietvoorwaarden aangepast? Ik leg u een aantal mogelijke aanpassingen voor:
Rente.

Vraag V42A1

Is uw vaste rente verhoogd of verlaagd?

Vraag V42A2

Is uw variabele rente verhoogd of verlaagd?

Vraag V41B

Heeft uw bank andere kosten zoals vergoedingen en provisies de afgelopen 12 maanden aangepast?

Vraag V42B

Zijn deze verhoogd of verlaagd?

Vraag V41C

Heeft uw bank de beschikbare omvang van het krediet aangepast?

Vraag V42C

Is dit vergroot of verkleind?

Vraag V41D

Beschikbare kredietlooptijd. Heeft uw bank deze de afgelopen 12 maanden aangepast?

Vraag V42D

Is die verkort of verlengd?

Vraag V41E

Eisen omtrent onderpand. Heeft uw bank deze de afgelopen 12 maanden aangepast?

Vraag V42E

Zijn deze aangescherpt of versoepeld?

Vraag V41F

Eisen omtrent minimum aan solvabiliteit

Vraag V42F

Zijn deze aangescherpt of versoepeld?

Vraag V41G

Andere voorwaarden zoals garanties, doorlooptijden en procedures

Vraag V42G

Zijn deze aangescherpt of versoepeld?

Vraag V43

Heeft u de afgelopen 12 maanden uw eigen voorwaarden voor het verstrekken van krediet aan uw afnemers gewijzigd?

Bijlage 2 Onderzoeksverantwoording

In september-oktober 2013 hebben in totaal 996 bedrijven uit topsectoren¹² de vragen van de financieringsmonitor beantwoord¹³. Zij zijn verdeeld zoals weergegeven in Tabel 22¹⁴. In alle topsectoren zijn minimaal 100 bedrijven bereikt.

Nadere analyse van de mate waarin men medewerking aan het onderzoek weigert levert geen grote verschillen op. In de sector tuinbouw en uitgangsmaterialen is het aantal weigeringen wat groter, in de creatieve sector het minst. Het totaal percentage weigeringen (17%) is laag in vergelijking met andere onderzoeken, maar het gebruik van een *panel* speelt hierbij een belangrijke rol: dit zijn bedrijven die bij de voorgaande meting hebben aangegeven dat zij nogmaals benaderd mochten worden met vragen over financiering. Zie verder tabel 24.

Tabel 22 topsectoren en weigeringen

<i>Topsector</i>	<i>Aantal (abs.)</i>	<i>Aandeel weigeringen</i>
Agri & food	158	17%
Life science & health	100	15%
High tech	114	14%
Chemie	102	15%
Tuinbouw	100	25%
Logistiek	117	21%
Water	104	21%
Creatieve industrie	101	13%
Energie	100	16%
Alle topsectoren	996	17%

Aantal topsectorbedrijven: 996

Bron: *Panteia, 2013*

¹² Bedrijven zijn aangemerkt als topsector op grond van hun sectorcode volgens de standaardbedrijfsindeling (SBI). Hierbij is de in 2012 door het CBS opgestelde toedeling van topsectoren naar sbi-code gebruikt. In de topsectoren water en energie is het adressenbestand aangevuld met de ledenlijst van beide topsectoren.

¹³ Zie Bijlage 1 voor de vragen die zijn gesteld.

¹⁴ Het gaat hier om de aantallen zoals gemeten. In de overige tabellen zijn de aantallen herwogen naar de werkgelegenheid per sector en grootteklasse in de totale Nederlandse bedrijvenpopulatie. Dit ter wille van representativiteit van de percentages in die tabellen voor het Nederlandse bedrijfsleven.

